e-ISSN: 2149-3871

MERKEZİ VOLKANİK KAPADOKYA'NIN ERKEN TARİHÖNCESİ TOPLULUKLARI ÜZERİNE YENİ BULGULAR, AVANOS ÖRNEKLERİ; TOPRAKTEPE VE TÜRKMENLİK TEPESİ

Araştırma Makalesi / Research Article

Güngördü, F. V. (2021). Merkezi Volkanik Kapadokya'nm Erken Tarihöncesi Toplulukları Üzerine Yenibulgular, Avanos Örnekleri; Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli ÜnitersitBEİ SBEDergisi,* 11(1), 260-285.

DOI: https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.873765

Geliş Tarihi: 03.02.2021

Kabul Tarihi: 22.02.2021

E-ISSN: 2149-3871

Dr. Öğr. Üyesi Fevzi Volkan GÜNGÖRDÜ
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
volkangungordu@nevsehir.edu.tr
ORCID No: 0000-0002-8483-2415

ÖZ

Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin erken yerleşik toplulukları üzerine, özellikle Neolitik Çağ ve Kalkolitik Çağ kültürleri hakkmdaki bilgilerimiz, bölgenin batısı temelinde, Niğde ve Aksaray illerinde gerçekleştirilen arkeolojik yüzey araştırmaları ve kazı çalışmaları sonucunda elde edilen veriler çerçevesinde oluşturulmuştur. Ancak Merkezi Volkanik Kapadokya olarak tanımlayabileceğimiz Nevşehir ilinin ve Doğu Volkanik Kapadokya olarak adlandırabileceğimiz Kayseri'nin en erken yerleşimcileri üzerine eldeki veriler az sayıdaki yüzey araştırması sonuçlarına dayanmaktadır. Volkanik Kapadokya'nın erken tarihöncesi kültürlerinin bütüncül bir perspektif içinde değerlendirilmesi gerekliliğinin bir sonucu olarak, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerinden Fevzi Volkan Güngördü başkanlığında "Nevşehir İli Neolitik Çağ Yüzey Araştırmaları" projesi (NENESU), 2019 yılında araştırmalarına başlamıştır. Proje bölgenin en erken yerleşik toplulukları üzerine eldeki çok kısıtlı verilerin geliştirilmesini, dolayısıyla Merkezi Volkanik Kapadokya'nın erken tarihöncesi kültürel özelliklerinin, modem yüzey araştırması tekniklerini kullanarak anlaşılmasını hedeflemektedir. 2020 yılı çalışmaları kapsamında tespit edilen Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi tarihöncesi buluntu yerleri Avanos ilçesinin Merkezi Volkanik Kapadokya'nın en erken yerleşik toplulukları üzerine önemli veriler ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Volkanik Kapadokya, Avanos, Kalkolitik Çağ.

NEW EVIDENCE ON THE EARLY PREHISTORIC COMMUNITIES OF THE CENTRAL VOLCANIC CAPPADOCIA, AVANOS EXAMPLES; TOPRAKTEPE AND TÜRKMENLİK TEPESİ

ABSTRACT

Studies on the earliest settled communities of the Volcanic Cappadocia Region, especially for Neolithic and Chalcolithic periods, are based on the archaeological surveys and excavations which located in the westem part of the region, (Niğde and Aksaray). However the current knowledge is so limited for the Central Volcanic Cappadocia (Nevşehir area) and Eastem Volcanic Cappadocia (Kayseri area) that based on a few survey projects. As a result of the necessity on the evaluation of the early prehistoric cultures of the Volcanic Cappadocia in a holistic perspective, in 2019 Nevşehir Neolithic Survey Project (NENESU) was constituted by Fevzi Volkan Güngördü who is from Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Archaeology Department. Nenesu Project aim to improve the recent limited information on the early settled societies of the Central Volcanic Cappadocia, by means of today's modem survey tecnologies. In 2020 survey season, two prehistoric sites were found in Avanos region which provide significant Information about the early prehistoric communities of Avanos and Central Volcanic Cappadoica.

Key Words: Volcanic Cappadocia, Avanos, Chalcolithic Period.

1. GİRİŞ

Volkanizmaya bağlı yeryüzü şekillerinin yoğun olarak görüldüğü Kapadokya Bölgesi jeologlar tarafından "Volkanik Kapadokya" (Şekil 1) olarak adlandırılmıştır (Toprak, 1998: 55). Aksaray, Niğde, Nevşehir ve Kayseri illerinin oluşturduğu Volkanik Kapadokya, kendi içerisinde üç farklı alt bölge altında değerlendirilir. Niğde ve Aksaray illeri kapsamında tanımlanan "Batı Volkanik Kapadokya" nm volkanizmasmm temelini Haşan Dağ, Gollü Dağ, Nenezi Dağ, Keçiboyduran ve Melendiz Dağ, oluşturmaktadır. Nevşehir îli ile ifade edilen "Merkezi Volkanik Kapadokya" bölgesinde, özellikle Acıgöl ve Derinkuyu ilçeleri birçok volkanik oluşumu içerisinde barındırmaktadır. Acıgöl'ün daha doğusunda Göreme ve Ürgüp'te de volkanizma temelli yeryüzü oluşumları yoğun olarak görülmektedir. Kayseri îli ve çevresinin oluşturduğu "Doğu Volkanik Kapadokya'nm volkanizması ise Erciyes Dağı ve etrafındaki diğer volkanik oluşumlar kapsamında değerlendirilmektedir.

Volkanik Kapadokya Bölgesinin de içinde bulunduğu Orta Anadolu'nun tarihöncesi yerleşimlere ev sahipliği yapabileceği, 1950'ler öncesinde ihtimal dâhilinde bile görülmemekteydi. Bu yıllarda James Mellaart tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmaları, bölgenin birçok tarih öncesi yerleşimini içerisinde barındırdığına dair ilk ipuçlarını ortaya koymuştur (Mellart, 1954:175- 240). 1961-1965 yıllan arasında James Mellaart tarafından Konya ili sınırlan içerisinde bulunan Çatalhöyük'te gerçekleştirilen araştırmalar, Orta Anadolu'nun ilk tarihöncesi arkeolojik kazı çalışması olarak dikkat çekmektedir (Özbaşaran, 2011: 103). Volkanik Kapadokya temeline inildiğinde, 1964 ve 1966 yıllarında lan Todd'un bölgede gerçekleştirdiği yüzey araştırmaları özellikle bölgenin tarihöncesi yerleşimlerin varlığını ortaya koyması sebebiyle son derece önemlidir (Todd, 1980).

Volkanik Kapadokya Bölgesi'nde Kalkolitik Çağ üzerine gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde ise İlk kez Burhan Tezcan'ın 1951 yılında Aksaray ve Niğde illerinde gerçekleştirdiği yüzey araştırmaları esnasında (Tezcan, 1958), Aksaray ili sınırları içerisinde (Şekil 1), Gelveri Kasabasında, Yüksek Kilise'nin bulunduğu kayalık alanda saptanan Gelveri Yerleşiminde, 19901991 yıllarında Ufuk Esin tarafından sondaj çalışmaları gerçekleştirmiştir (Esin, v.d., 1991, Özdoğan, 2019: 453). 2007 yılında ise Sevil Gülçur'un aynı alanda yaptığı sondaj çalışmaları sonucunda çanak çömlek örneklerinin yanı sıra, obsidiyen ve kemik aletlerde açığa çıkartılmıştır (Gülçur, Kiper, 2009., Özbudak, 2012: 270-272).

1994 yılında Aksaray sınırları içerisinde (Şekil 1) Sevil Gülçur başkanlığında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında saptanan Güvercinkayası yerleşiminde, 1996 yılında arkeolojik kazılar başlatılmıştır (Gülçur, 2004: 142). Geçtiğimiz yıllarda bitirilen kazı çalışmaları bölgenin Orta Kalkolitik döneminin anlaşılması sürecinde temel bilgi kaynağı olarak göze çarpmaktadır.

Aksaray ili, Ortaköy ilçesi, Yukarı Kabakulak köyünün, kuzeydoğusunda (Şekil 1) konumlanan Kabakulak buluntu yeri, 1966 yılında lan Todd tarafında gerçekleştirilen yüzey araştırmasında tespit edilmiş ve buluntular G. Summers tarafından incelenmiştir (Summers, 1991: 125). Summers, çanak çömlek örnekleri ışığında Kabakulak buluntu yerini Geç Kalkolitik Dönem içerisinde değerlendirir (Summers, 1991: 131).

Niğde ile sınırları içerisinde bulunan (Şekil 1) ve ilk kez 1966 yılında lan Todd tarafından tespit edilen Tepecik Çiftlik yerleşiminde (Todd, 1980), Erhan Bıçakçı tarafından 2000 yılından beri gerçekleştirilen kazı çalışmaları, bölgenin Geç Neolitik ve Erken Kalkolitik kültürel özelliklerinin anlaşılması üzerine önemli katkılar ortaya koymuştur (Bıçakçı, v.d. 2007: 237, Bıçakçı, 2012: 89134).

Niğde ilindeki (Şekil 1) bir başka tarihöncesi buluntu yeri olan Köşk Höyük, 1964 yılında Richard Harper ve Margaret Ramsden'in bölgede gerçekleştirdikleri yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Bir sonraki yıl lan Todd tarafından tekrar ziyaret edilen höyükte 1981-1991 yıllarında Uğur Silistireli tarafından arkeolojik kazılar gerçekleştirilmiştir. 1995 yılında Aliye Öztan başkanlığında yeniden başlayan kazılar 2009 yılına kadar devam etmiştir (Öztan 2012: 196). Köşk Höyük araştırmaları Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin Geç Neolitik ve Erken Kalkolitik dönemlerinin anlaşılması hususunda önemli katkılar ortaya koymaktadır (Öztan 2012: 196-200).

Abdullah Hacar başkanlığında, Niğde İli Çamardı, Ulukışla ve Bor İlçeleri kapsamında 2017 yılında başlatılan ve halen devam etmekte olan yüzey araştırmaları, Batı Kapadokya Bölgesi'nin Kalkolitik Çağ kültürel özelliklerinin anlaşılması hususunda güncel veriler ortaya koyması sebebiyle son derece önemlidir (Hacar,

2019).

Nevşehir ili, Gülşehir ilçesinin 8 km kuzeydoğusunda (Şekil 1), Civelek köyünün yakınlarında bulunan Civelek Mağarası'da 1992 yılında mağara uzmanları tarafından yapılan araştırmalarda mağaranın planı çizilmiş ve arkeolojik buluntular toplanmıştır. Tespit edilen arkeolojik malzeme Andreas Schachner ve Şenay Schachner tarafından incelenmiştir (Schachner, Yenipmar vd., 1997: 11-12). Andreas Schachner Civelek Mağarasını çanak çömlek buluntuları ışığında Erken-Orta Kalkolitik dönemleri içerisine dâhil etmektedir. Daha erken bir zaman aralığına tarihlemenin çok zor olduğu görüşündedir (Schachner, Yenipmar vd., 1997:20). Ulf Dietrich Schoop ise Civelek Mağarası çanak çömlek buluntularını Konya Ovasının kuzeydoğusundaki Erken Kalkolitik Dönem kültür gruplarının farklı bir varyasyonu olarak tanımlamaktadır (Schoop, 2005: 137).

2. NENESU PROJESİ

Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin erken tarihöncesi dönemlerinin anlaşılması amacıyla gerçekleştirilen araştırmaların Niğde ve Aksaray'ı içine alan Batı Kapadokya temelinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Merkezi Kapadokya olarak tanımlayabileceğimiz Nevşehir ilinde ise, erken tarihöncesi dönemler üzerine arkeolojik çalışmalar 1960'lar da lan Todd'un yüzey araştırmalarının yanı sıra 1990'lar da Ufuk Esin, Sevil Gülçur, Süleyman Yücel Şenyurt ve Sachihiro Omura'nın il geneli göz önünde bulundurulduğunda, kısıtlı alanlarda gerçekleştirdiği yüzey araştırmaları ile sınırlıdır.

Bu bağlamda, özellikle Batı Kapadokya'da gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda kazanılan bilgiler ışığında tanımlanan Volkanik Kapadokya'nın tarihöncesi dönemlerinin, sadece bölgenin batısı temelinde değil, diğer bölgelerinin de dâhil edilerek, bütüncül bir perspektif içerisinde değerlendirilmesinin gerekliliği açık bir şekilde görülmektedir. Bu gereklilik doğrultusunda "Nevşehir İli Neolitik Çağ Yüzey Araştırmaları" (NENESU) projesi, 2019 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Fevzi Volkan Güngördü başkanlığında oluşturulan bir ekip* ile çalışmalarına başlamıştır.

NENESU projesinin temel amacı, Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin erken tarihöncesi dönemlerinin, bütüncül bir bakış açısı içerisinde değerlendirilmesi sürecine katkı sağlamak amacıyla, Merkezi Volkanik Kapadokya Bölgesi üzerine eldeki kısıtlı bilgileri geliştirerek, bölgenin Volkanik Kapadokya'nın erken tarihöncesi kültürleri içerisindeki yerinin ve çevre kültürleri ile olan ilişkilerinin anlaşılması hususunda yeni verilerin elde edilmesi ve değerlendirilmesidir.

Proje kapsamında Nevşehir ili sınırları içerisindeki, Kozaklı, Hacıbektaş, Avanos, Merkez, Gülşehir, Acıgöl, Ürgüp ve Derinkuyu ilçeleri İncelenmektedir. Tarihöncesi insan topluluklarının yerleşim ve besin elde etme stratejileri doğrultusunda uygun görebilecekleri, öncelikle su ve diğer doğal kaynaklar açısından belirli bir potansiyele sahip olmuş ya da halen sahip olan bölgeler içerisindeki, geçici ya da sürekli yerleşim izlerini barındıran lokasyonlarm belirlenmesi Nenesu projesinin hedefleri içerisindedir.

Nevşehir ilinin güney bölümünü oluşturan Derinkuyu ve Acıgöl ilçeleri, Niğde ve Aksaray illeri ile tanımlanan Batı Volkanik Kapadokya'nm volkanizma açısmdan zengin bölgelerinin, Merkezi Volkanik Kapadokya içerisindeki uzantıları olarak göze çarpmaktadırlar. Bu bağlamda özellikle obsidiyen kaynaklan açısmdan zengin bir bölge olmasının yanı sıra, Batı Volkanik Kapadokya'nm erken tarihöncesi yerleşimleri ile yakın konumu nedeniyle Derinkuyu ve Acıgöl ilçelerinin bölgenin tarihöncesi kültürlerinin anlaşılması hususunda önemli verileri içerisinde barındırdığı aşikârdır.

Bölgenin temel su kaynağı olarak tanımlanan Kızılırmak Nehri'nin doğu-batı doğrultusunda akış gösterdiği hattın, Avanos ve Gülşehir ilçeleri üzerinden geçmesi sebebiyle, her iki ilçenin de tarihöncesi yerleşimler için uygun koşulları sağladıkları açıkça görülmektedir. Kızılırmak Nehri'nin kollarının kuzey-güney yönünde uzandığı Ürgüp ve Merkez ilçeleri de benzer bir potansiyeli ortaya koymaktadırlar. Nevşehir ilinin kuzey bölümünü oluşturan Hacıbektaş ve Kozaklı ilçeleri, Volkanik Kapadokya'nm yanı sıra, Orta Anadolu'nun daha kuzeyindeki Kırşehir, Yozgat ve diğer çevre kültürleri ilişkileri açısmdan değerlendirilmesi gereken bölgeler olarak göze çarpmaktadırlar.

* Bakanlık Temsilcisi Zerrin Akdoğan, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi akademisyenlerinden Prof. Dr. Ali Meydan, Ar. Gör. Burcu Derin, ve bölüm öğrencilerinden Cahit Polat, Muzaffer Dağdibi, Fahrettin Öztürk,

Yukarıda belirtilen bilimsel hedefler ve kapsam doğrultusunda, metodolojik açıdan ilk olarak GIS† yazılımları ve Google Earth haritaları vasıtasıyla araştırma kapsamında incelenmesi gereken lokasyonlar belirlenmiştir. Sonrasında elde edilen araştırma rotalarına ait "KML[1]" ve "KMZ[1]" konum dosyalan, mobil gps yazılımlanna gönderilmiştir. Tespit edilen konumlara, zorlu arazi koşulları sebebiyle yaşanan erişim zorluğu, arazi aracı kullanımıyla çözülmeye çalışılmıştır. Ancak saptanan bazı konumların sert topografik karakterleri sebebiyle, belirlenen konumlara ulaşım çoğu zaman yürüyerek gerçekleşmiştir. Yüzey araştırması ekibi, saptanan konumlara ulaştığında, her ne kadar mobil gps yazılımlarının yönlendirdikleri konum bilgileri temel almsa da bu konumların içinde bulundukları daha geniş alanlar da ekip üyeleri tarafından taranmıştır. Ekip üyeleri aralarında beşer metre mesafe bırakacak şekilde bir hat oluşturmuşlardır. Hattın başmda ve sonunda bulunan ekip üyeleri "Compass 55" adlı yazılım vasıtasıyla, taranan hattın her iki ucundan rota kaydı almışlardır. Bu sayede günlük taranan alanlar "GIS" ortamında izlenebilir hale getirilmiştir. Tarama esnasında, bir alanda buluntu yoğunluklarında artış gözlemlendiğinde ise, "Compass 55" yazılımında ayn bir kayıt girdisi oluşturulmuş ve ekibin diğer üyeleri alanın iç kısmmı tararken, yazılımı kullanan iki üye arkeolojik mateıyalin yayılım alanının sınırlarını belirlemiştir. Alan içerisinde saptanan her bir buluntu için konum bilgisi yine nokta ahm yöntemiyle "Compass 55" yazılımı vasıtasıyla sağlanmıştır.

Günlük arazi çalışması gerçekleştirildikten sonra, alman yürüyüş rotası kayıtları, alan smır bilgileri ve buluntu konum bilgileri, bilgisayar ortamına aktarılmıştır. "ALOS Research and Application Project" ve "Us Geological Survey" projelerinin internet sayfalarından elde edilen dijital yükseklik modelleri (DEM), vasıtasıyla,"GIS" ortamında oluşturulan haritalar üzerine, günlük arazi çalışmaları sonrasında elde edilen veriler işlenmiştir.

Buluntu yoğunluğu açısmdan dikkat çeken konumlardan elde edilen veriler ışığında tespit edilen alanların üç boyutlu modeli "Agisoft" yazılımı kullanılarak hazırlanmış ve bu model vasıtasıyla üretilen "geotiff" formatlı resim dosyası, "QGIS" yazılımına yüklenmiştir. Buluntu dağılım verileri aynı dosya üzerine eklenerek, üç boyutlu model üzerinde arkeolojik buluntuların dağılımı gözlemlenmiştir.

3. AVANOS İLÇESİNDEN İKİ TARİHÖNCESİ BULUNTU YERİ: TOPRAKTEPE VE TÜRKMENLİK TEPESİ

NENESU projesi kapsamında, 2020 yılında, Nevşehir ilinin merkez ilçesi ile Avanos ilçesini birbirine bağlayan doğu-batı doğrultusundaki hat üzerinde, Nevşehir-Avanos karayolunun kuzeyi ve güneyinde kalan bölgelerde yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir.

Nevşehir-Avanos karayolunun kuzeyi ve güneyinin coğrafi özellikler açısından farklılığı dikkat çekicidir. Aslmda coğrafi olarak bu ayrımı karayolunun hemen kuzeyinde, topografyanın ani yükselişi ile tanımlayabiliriz. Doğu-batı doğrultusunda, Kıhçdağ (1228 m.), Çaltı Tepesi (1215 m.) ve Karadağ Tepesi (1209 m.) bir duvar edasıyla yükselirken kuzey ve güney arasında bir set oluşturmaktadırlar (Şekil 17). Bahsedilen hattın kuzeyi, su kaynakları ve buna bağlı olarak yeşil bitki örtüsü açışından kısır bir görünüm ortaya koymaktadır. Volkanik kayaçlarm yoğun olarak görüldüğü arazi, tarım ve hayvancılık faaliyetleri açısından son derece yetersizdir. Bu bölgenin kuzeyinde, doğu-batı doğrultusunda akış gösteren Kızılırmak Nehri'ne yakınlaşıldığında ise, nehrin kolları (Kemerağıl Deresi, Kükürtlü Deresi, Hırsız Deresi) kuzey-güney doğrultusunda bir uzanış sergilerler.

Kılıçdağ, Çaltı Tepesi ve Karadağ Tepesinin doğu-batı doğrultusunda oluşturduğu hattın güneyinde ise, hattın kuzeyi ile karşılaştırıldığında su kaynaklan ve yeşil bitki örtüsü açısından çok daha zengin bir coğrafya karşımıza çıkmaktadır (Şekil 17). Arkeolojik buluntuların tespit edildiği Türkmenlik Tepesi'nin güneybatısında Balamiç Deresi, güneyinde Çalı Deresi, Karataş Deresi ve Yalakpınarı Deresi tanımlanan bölgenin su ihtiyacını karşılamaktadırlar. Bu su kaynakları kuzey- güney doğrultusunda bazı noktalarda kollara aynlarak yayılırlar. Türkmenlik Tepesi'nin güneybatısında bulunan Karayazı Bağları ve kuzeyindeki Kayaharman Bağlan mevkileri yeşil bitki örtüsü açısından zengin alanlardır.

Güney hattı olarak tanımladığımız bölge kapsamında arkeolojik buluntuların tespit edildiği bir diğer

† GIS: Geographical Information Systems: Coğrafi Bilgi Sistemleri.
t Keyhole Markup Language
J Keyhole Markup Language Zipped

merkez olan Topraktepe, Türkmenlik Tepesi'nin kuzeydoğusunda, Nevşehir-Avanos karayolunun hemen güneyinde konumlanmıştır. Doğusundan bulunan Matçançayı tepeye en yakın su kaynağı olarak tanımlanabilir. Özellikle Topraktepe'nin güneyi, yukarıda bahsedilen su kaynakları ve yeşil bitki örtüsü açısından zengin olan güney hattının kuzeydeki ucudur.

3.1. TOPRAKTEPE

Topraktepe, Avanos ilçesinin güneybatısında (Şekil 1) konumlanmaktadır. 200x200 m. boyutlarında olan tepe, deniz seviyesinden 1040 m. yüksekliktedir (Şekil 2). Doğal oluşundu bir tepe olarak tanımlayabileceğiz Topraktepe'nin farklı yüzeylerinde aşınmalar mevcuttur. Tepenin çevresinde, özellikle güneyinde bulunan Çavuşin Köyü ve Göreme Kasabası yoğun peribacası oluşumlarıyla dikkat çekmektedir. Topraktepe'nin 400m. doğusunda bulunan Matçançayı buluntu yerine en yakın su kaynağıdır. Kızılırmak Nehri tepenin 2 km kuzeyinde doğu-batı yönünde uzanır.

Topraktepe bütün yüzeylerinde aşınmaya maruz kalmıştır. Ancak tepenin geneli göz önünde bulundurulduğunda, kuzey eteği, eğimin daha yumuşak olması ve aşınmanın diğer yamaçlara oranla çok daha düşük olması sebebiyle dikkat çekmektedir. Alanda tespit edilen arkeolojik malzemenin de sadece kuzey eteğinden gelmesinin sebebi de bu olabilir (Şekil 3).

Topraktepe'de 2020 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında toplam 55 tane çanak çömlek parçası yüzeyden toplanmıştır. Değerlendirilen parçaların 27 tanesi ağız, 19 tanesi gövde parçası, 3 tanesi bezemeli gövde parçası, 3 tanesi kulp ve 3 örnekte dip formundadır. Topraktepe çanak çömleğinin tamamı el yapımıdır (Şekil 4). Yapımmda gir ya da kahverengi renk tonlarında hamurların kullanıldığı örneklerde, genellikle ince gözenekli, sık dokulu bir yapı göze çarpmaktadır. Mineral katkının baskın olduğu örneklerde, bitkisel katkıların daha az kullanıldığı görülmektedir. Ele geçen çanak çömleklerin büyük bir bölümünde kapların iç ve dış yüzeyleri astarlanmış ve açkılanmıştır. Boyunsuz çömlekler (Şekil 5), boyunlu çömlekler (Şekil 6) ve kâseler (Şekil 7) ana kap formları olarak tanımlanabilir.

"Koyu Yüzlü Açkılı Mallar" olarak adlandırılan çanak çömlek grubu içerisinde değerlendirebileceğimiz Topraktepe örnekleri kendi içerisinde iki alt kategori altmda değerlendirilebilir;

1 - Kahverengi ve Gri Tonları.
2 - Siyah Renkliler

Koyu yüzlü açkılı malların kahverengi ve gri renkli örneklerinde (Şekil 4a) fırınlama esnasındaki atmosferik koşullara bağlı olarak alacalı bir görünüm elde edildiği düşünülmektedir. Siyah renkteki alacalı bölümlerin kapların tüm yüzeylerini kaplamadığı anlaşılmaktadır. Bu tür alacalı örnekler boyunlu ve boyunsuz çömleklerin yanı sıra çanaklarda da karşımıza çıkmaktadır.

Koyu yüzlü açkılı malların siyah tonları (Şekil 4b) ise kahverengi ve gri renklilere göre daha az sayıyla temsil edilmektedirler. Bu örnekler sadece çanak formlarıyla temsil edilmektedirler. Dolgu bezekli örnekler de, siyah yüzey rengi sebebiyle bu grup içerisinde değerlendirilebilirler. Ele geçen örnekler gövde parçası formunda olup ve herhangi bir profil göstermezler. Dış yüzeyleri siyah renkte astarlı ve perdahlıdır. Kapların yüzeylerinde keskin uçlu bir alet vasıtasıyla oluşturulan nokta şeklindeki olukların içleri beyaz renkte kil hamuru ile doldurulmuştur. Saptanan örneklerde dolgu bezekler gövde parçasının tüm yüzeyini kaplamaktadırlar. Ancak ele geçen örneklerden bir tanesinde nokta dağılımı üst üste gelen iki yatay çizgi üzerinden sınırlandırılmışlardır (Şekil 8).

Topraktepe yontmataş buluntu topluluğunu oluşturan ana malzeme grubu obsidiyendir. Çakmaktaşı birkaç örnek ile temsil edilmektedir. Dilgi parçası olabilecek örneklerin yanı sıra buluntu topluluğun çoğunluğunu yonga parçaları oluşmaktadır. Çekirdeklerin bulunması alanda üretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiğini göstermesi açısından önemlidir (Şekil 9).

3.2. TÜRKMENLİK TEPESİ

Türkmenlik Tepesi, Avanos ilçesinin güneybatısında (Şekil 1), Nevşehir-Avanos karayolunun güneyinde konumlanmaktadır. 735x400 m yüksekliğinde olan tepe, deniz seviyesinden 1270 m. yüksekliktedir (Şekil 10).

Kuzeydoğusunda Kayaharmanı Bağları, güneybatısında ise Karayazı Bağları mevkileri olarak

adlandırılan yeşillik alanların bulunduğu (Şekil 17) Türkmenlik Tepesi'nin 700 m. güneybatısından Balamiç Deresi, yaklaşık 1 km. güneydoğusundan ise Çalı, Karataş ve Yalakpmar dereleri bulunmaktadır. Özellikle tepenin güney bölümü bahsedilen su kaynakları sebebiyle tarımsal aktiviteler açısından son derece uygun bir bölgedir. Türkmenlik Tepesi'nin hemen kuzeyinde bir taş ocağı günümüzde aktif olarak işletilmektedir.

Türkmenlik Tepesi'nin güney yamacında 2020 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları soncunda çanak çömlek parçaları ve yontmataş alet endüstrisine ait örnekler tespit edilmiştir. Tepenin zirvesinde ise volkanik bir krater ağzı bulunmaktadır. Zirve'de muhtemelen Roma Dönemi içerisinde değerlendirilebilecek bir sunak kalıntısının (Şekil 13) yanı sıra büyük olasılıkla sunak ile çağdaş kaya mezarları (Şekil 14) tespit edilmiştir.

Türkmenlik Tepesi'nde tespit edilen az sayıda çanak çömlek parçasının (toplam 10 parça) tamamı gövde parçası formunda olup, Topraktepe örnekleriyle benzerlik göstermektedir (Şekil 11). Koyu Yüzlü Açkılı Mallar olarak adlandırılan çanak çömlek grubu içerisinde tanımlayabileceğimiz Türkmenlik Tepesi çanak çömlek buluntularının çoğunluğu siyah renkliler alt kategorisi altmda değerlendirebilir. Gri ya da kahverengi renkte hamurların tercih edildiği buluntuların tamamı el yapımıdır. Dış yüzeylerinde siyah astarın kullanıldığı çanak çömlek parçalarında yine dış yüzeyde mat açkı tercih edilmiştir. Bu grup içerisinde değerlendirebileceğimiz dolgu bezekli tek parça, Topraktepe örnekleriyle benzer bir şekilde keskin uçlu bir alet vasıtasıyla oluşturulan nokta şeklindeki olukların içleri beyaz renkte kil hamuru ile doldurulmuştur (Şekil 12). Yüzey siyah astarlı ve mat açkılıdır. Ele geçen az sayıda çanak çömlek örneğinin ikisi kahverengi astarlı olup bir örnek siyah alacalıdır.

Türkmenlik Tepesi yontmataş buluntu topluluğunu oluşturan ana malzeme grubu obsidiyendir. Çakmaktaşı birkaç örnek ile temsil edilmektedir. Dilgi parçası olabilecek örneklerin yanı sıra buluntu topluluğun çoğunluğunu yonga parçaları oluşmaktadır. Çekirdeklerin bulunması alanda üretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiğini göstermesi açısından önemlidir (Şekil 9).

4. M.Ö. 6. BİNYILIN SONU VE 5. BİNYILIN İLK YARISINDA VOLKANİK KAPADOKYA

MÖ 6. Binyılın ilk yarısında Volkanik Kapadokya bölgesinde Neolitik Çağ - Kalkolitik Çağ geçiş sürecinde, Geç Neolitik Dönem ve Erken Kalkolitik Dönem kültürleri göz önünde bulundurulduğunda, her ne kadar bazı yerel farklılıklardan bahsedilse de, genel çerçevede Neolitik Çağ'm mimari ve çanak çömlek geleneklerinin Erken Kalkolitik Dönem'de de devam ettiği gözlemlenmektedir (Özdoğan, 1993: 179). MÖ 6. Binyılın ikinci yarısında, Gelveri ve Tepecik Çiftlik yerleşimleri doğrultusunda tanımlanan bir ön evreden sonra, yaklaşık olarak MÖ 5400-5200 tarihleri arasında yeni bir yaşam tarzına geçişin izleri bölgede görülmeye başlar (Hacar 2019: 3233).

Yeni yaşam tarzının ilk göstergesi, yerleşim modellerinde yaşanan değişimdir. Abdullah Hacar, Orta Kalkolitik Dönem olarak tanımlayabileceğimiz, MÖ 6. binyılın sonlarına doğru bölgede var olan üç farklı yerleşim tipinden bahsetmektedir; birinci tip kapsamında değerlendirilebilecek yerleşimler, çevresinde tarım yapılabilecek geniş bölgelerin var olduğu yüksek alanlara kurulan yerleşimlerdir. Bu tanımlamaya örnek olarak Melendiz Ovasmda bulunan Tepecik Çiftlik ve Bor Ovasmda bulunan Köşk Höyük yerleşimleri gösterilebilir. Her iki yerleşimde hem Geç Neolitik Dönem hem de Erken Kalkolitik Dönem buluntularını içerisinde barındırırlar. "Erken Kalkolitik Dönem'e tarihlenen Tepecik Çiftlik II ve Köşk Höyük II tabakalarının sonuna doğru, şu ana kadar nedeninin kesin olarak belirlenemediği bir değişim sonucunda bölgede farklı bir yerleşim modelinin ortaya çıkışını görmekteyiz" (Hacar, 2019: 31).

İkinci tip kapsamında değerlendirebileceğimiz yerleşimler, çevresinde bulunan vadilere hâkim, sarp kayalıklar ya da yamaçlar üzerine kurulmuşlardır. Bu yerleşimleri birinci tip yerleşimlerden aynan en önemli özelliklerden bir tanesi daha erken tabakalara sahip olmamalandn. Bu durumun bize gösterdiği üzere yerleşim seçimlerinde daha önceki dönemlerde tercih edilmeyen kıstaslar temel alınmıştn. Aksaray ili sımrlan içerisinde bulunan Güvercinkayası yerleşimi bu tip kapsamında değerlendirilebilir (Hacar, 2019: 32-33).

Üçüncü tip yerleşimler ise kamp alanları ya da mevsimlik yerleşimler olarak tanımlayabileceğimiz geçici yerleşim yerleridir. Hayvancılık faaliyetlerinin bu tip yerleşimlerinin varlığının temel sebebi olduğu düşünülmektedir. Hacar'ın yüzey araştırmaları sırasında tespit ettiği, kayalık bir yamaç üzerine kurulmuş olan Karahavuz Kuzeyi bu tip içerisinde tanımlanabilir (Hacar 2019: 32-33).

Çanak Çömlek buluntuları ışığında kırmızı astarlı ve koyu renkli astarlı, çanak çömlek örneklerinin Erken Kalkolitik Dönem'de kullanıldıkları görülmektedir. Orta Kalkolitik Dönem'de ise koyu renkli astarlı çanak çömlek örnekleri baskm tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Çizgi, kazı nokta bezekli, çanak çömlek buluntuları ise hem Erken Hem de Orta Kalkolitik Dönemde Volkanik Kapadokya Bölgesinde görülmektedir (Özbudak, 2016: 133-144).

Batı Volkanik Kapadokya'nm Orta Kalkolitik Döneminin tanımlanmasında ana başvuru yerleşimi olarak karşımıza çıkan Güvercinkayası yerleşiminde bu dönem seramiği dört grup altmda değerlendirilmiştir. En yaygm olan birinci grup "Koyu Renkli Açkılılar" olarak adlandırılan gruptur. Tek renkli ve çift renkli yapımlar olarak iki alt grup altmda değerlendirilen örneklerin çok renklilerinde kapların dış yüzeyleri siyah iç yüzeyleri ise kırmızı renkte boyanmıştır. Tek renkli örneklerde siyah, gri ve kahverenginin farklı tonları görülmektedir (Çaylı, 2009: 108). Koyu renkli açkılılar olarak tanımlanan grup içerisinde kabartma ve kazı/baskı bezeme örnekleri görülmektedir. Örneğin kabm yüzeyinde oluşturulan panellerin iç kısımlarının nokta biçimindeki baskı bezeklerle doldurulduğu farklı boyutlardaki çanak çömlek örnekleri yerleşimde açığa çıkartılmıştır. Ayrıca oluklarla sınırlandırılmış panellerin iç kısımlarının baklava motifleriyle dolduruldukları örneklerde görülmüştür. Doğal ve stilize tarzda işlenen kabartma bezekli kaplar üzerinde boğa kafası, koçbaşı ve yılan motifleri görülmektedir (Gülçur, 2004: 146). Depolama kapları en yaygm form olarak tanımlanabilir. Farklı boyutlarda ve derinliklerde, basit formlu konik ya da yarı küresel gövdeli kâseler ve fincanlar da görülmektedir. Dip formları düz, hafif kıvrılan ve yuvarlak olarak gruplandırılabilir (Gülçur, 2004: 145)."Şevron Bezemeliler" olarak adlandırılan ikinci grup, ilk grubun daha ince cidarlı örnekleri olarak ta tanımlanabilir. Sokma tekniğiyle oluşturulmuş şevron motifleri bu grubun ayırıcı özelliğidir (Çaylı, 2009: 109). Yüzeyi tarazlı/süpürge izliler ve Açık Renkli Hamurlular olarak adlandırılan üçüncü grup Güvercinkayası Orta Kalkolitik seramiği içerisindeki ikinci yaygm seramik grubu karşımıza çıkmaktadır. Yüzeyi tarazh örneklerde kapların dış yüzeyleri tarazh iken, iç yüzeyleri düzeltilmiştir. Kirli bejden pembemsi devetüyüne değişen hamur renkleri bu grupta gözlemlenmiştir. Ağız kenarı altmda, parmak baskı düzeltili konik kâseler bu grup için karakteristiktir. Açık renkli hamurlular olarak adlandırılan grupta ise sarımsı bej ve pembemsi tonların hâkim olduğu yuvarlak gövdeli küçük boyutlu kâseler ve ağız kenarından dudaklı, dışa açılan kısa boyunlu çömlekler temel kap formlarını oluşturmaktadır (Çaylı, 2009: 109-110). "Boya Bezekliler" olarak adlandırılan dördüncü grup diğer örneklere nazaran çok az sayıda örnekle temsil edilmektedir. İnce bir işçilik gösteren örneklerde açık renk parlak astar üzerine çift renkte boyalı şeritler görülmektedir (Çaylı, 2009: 110-111).

5. SONUÇ

Nevşehir ili Avanos ilçesinin güneybatısında, Avanos ilçesinin merkez ilçesinden ayrıldığı noktadan doğuya doğru derlendiğinde, Kılıç Dağ, Çaltı Tepesi ve Çamardı Tepesi'nin iki farklı coğrafi karakterdeki bölgeyi birbirlerinden ayırdıkları açıkça görülmektedir (Şekil 17). Yukarıdaki bölümlerde de belirtildiği üzere, bu aynmm kuzeyi olarak tanımlanan bölgenin, kayalık ve kurak coğrafyasının aksine, aynmm güneyinde kalan bölge, içerisinde barındırdığı birçok su kaynağı ve yaygm yeşil bitki örtüsü sebebiyle yerleşime uygun farklı lokasyonları içerisinde barındırmaktadır. Günümüzde de güney hattı sınırları içerisinde kalan bölge, bağcılık faaliyetleri açısından tercih edilmektedir

Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin Orta Kalkolitik Dönem yerleşim biçimleri 3 grup altmda sınıflandırılmıştır (Hacar 2019: 31). Bahsedilen aynm doğrultusunda, yüzey buluntuları ışığında Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi üçüncü tip yerleşimler olarak tanımlanan kamp alanları ya da mevsimlik yerleşimler içerisinde değerlendirilmelidir. Topraktepe'de arkeoloji buluntuların sadece kuzey yamacı üzerinde kısıtlı bir alanda tespit edilmesinin yanı sıra, bu alanda gerçekleştirilen incelemelerde yüzeyde mimari ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir buluntunun saptanamaması bu tür bir tanımlamanın temel sebepleridir. Benzer bir şekilde, Türkmenlik Tepesi'nde tarihöncesi buluntuların tespit edildiği güney yamacı üzerinde de mimari ile ilişkili herhangi bir buluntunun görülmemesi bu alanın kamp alanı ya da mevsimlik bir yerleşim olarak kullanıldığı düşündürmektedir. Özellikle konumlandıkları alanın su kaynaklan ve bağlantılı olarak yeşil bitki örtüsü açısından zenginliği, hayvancılık faaliyetleri açısından değerlendirildiğinde, yeşil düzlük alanlarda otlatılan hayvan sürülerinin, bu alanlara hâkim olan tepeler üzerinden kontrol edilmelerine olanak sağlaması sebebiyle, hem Topraktepe hem de Türkmenlik Tepesi yerleşime uygun alanlar olarak tanımlanabilir.

Çanak çömlek buluntuları ışığında Avanos örnekleri (Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi)

değerlendirildiğinde, iki buluntu yerinde de tespit edilen örneklerinin arkeoloji literatüründe "koyu yüzlü açkıh mallar" olarak adlandırılan çanak çömlek grubu içerisine dâhil olduğu görülmektedir. Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi, koyu yüzlü açkıh çanak çömlek örnekleri, kendi içerisinde kahverengi-gri tonları ve siyah renkliler olarak iki alt gruba ayrılmaktadır. Her iki alt gruba ait örneklerde de mineral katkmm baskm olduğu, bitkisel katkıların ise daha az kullanıldığı görülmektedir. Çanak çömleklerin büyük bir bölümünde kapların iç ve dış yüzeyleri astarlanmış ve açkılanmıştır.

Topraktepe buluntuları üzerinden, kap formlarına dayalı yapılan bir değerlendirmede ise buluntular çanaklar ve çömlekler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Kâse formuyla temsil edilen çanak örneklerinde "a,b,c ve d" örnekleri dik profilli kâseler olarak tanımlanabilirken "e" örneği dikleşen kenarlı, yuvarlak gövdeli bir kâse formunu sergilemektedir (Şekil 6, 9). Dik profilli kâseler Tepecik Çiftlik (Şekil 18) yerleşiminden bilinmektedirler. Dikleşen kenarlı yuvarlak gövdeli kâse formları da hem Tepecik Çiftlik (Şekil 19) hem de Güverinkayası (Şekil 20) formları içerisindedir.

Topraktepe çömlek formları kendi içerisinde boyunsuz çömlekler ve boyunlu çömlekler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Boyunsuz çömlek formları, dike yakın örneklerden (Şekil 5 a-b-c, 7) daha daralan profillere doğru (Şekil 5, d-e, 7) farklı açılar sergilemektedirler. Benzer formlar Gelveri ve Tepecik Çiftlik yerleşimlerinde görülmezken, Güvercinkayası yerleşiminde birçok örnekle temsil edilmektedirler (Şekil 21). Boyunlu çömlek örnekleri ise sıkma boyunlu, boyun altından omurgalı (Şekil 5-2a) bir örnek ve boyun kısmındaki kavisin korunamadığı ikinci bir örnek ile temsil edilmektedir (Şekil 5-2b). Sıkma boyunlu, boyun altından omurgalı örnek ile karşılaştırılabilecek bir örnek Gelveri yerleşiminden bilinmektedir (Şekil 22). Ayrıca karşılaştırılabilecek boyunlu çömlek örnekleri Tepecik Çiftlik (Şekil 23) ve Güvercinkayası yerleşiminden de (Şekil 24) tanınmaktadır.

Çizi, kazı, nokta bezekli çanak çömlek örnekleri, Batı Volkanik Kapadokya yerleşimlerinde Gelveri, Tepecik Çiftlik, Köşk Höyük ve Güvercinkayası örneklerinden bilinmektedir. Gelveri örneklerinde iç içe geçmiş kıvrımlı paralel hatlar, dalga motifleri, iç içe geçmiş üçgen ve çember motifleri (Özbudak, 2012: 64-65) gibi zengin motif repertuarı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Avanos örneklerinde sadece nokta bezemeleri sınırlandıran yatay iki paralel çizginin oluşturduğu bir kompozisyondan bahsedilebilir. Her ne kadar Gelveri örnekleriyle kompozisyonlar arasında eldeki veriler ışığında ilişki kurmak zor olsa da, Topraktepesi ve Türkmenlik Tepesi örnekleri, özellikle çizgilerle sınırlandırılmış nokta motifleri, Tepecik Çiftlik (Şekil 25), Köşk Höyük ve Güvercinkayası (Şekil 26) örnekleri ile karşılaştırılabilir.

Aksaray ili sınırları içerisindeki Kabakulak buluntu yeri çanak çömlek buluntuları hamur özellikleri, katkı ve yüzey işlemleri açısından incelendiğinde, nokta bezeklerin kullanımı dışında Avanos grubu çanak çömlekleri ile herhangi bir paralellik kurulamamıştır.

Nevşehir ili Gülşehir ilçesi sınırları içerisinde bulunan Civelek Mağarası çanak çömlek buluntuları doğrultusunda, Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi buluntu yerleri ile aynı il sınırları içerisinde bulunması sebebiyle dikkat çekicidir. Hamur, katkı ve yüzey işlemleri üzerinden yapılan sınıflandırma sonucunda tanımlanan grupların yanı sıra formlar ve bezemeler açısından da yapılan karşılaştırmalar da Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi ile ilişki kurulabilecek örnekler görülmemiştir.

Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi'nde 2020 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sonucunda yukarıda tanımlanan veriler ışığında, bu iki buluntu yerinin Orta Kalkolitik Dönem içerisinde değerlendirilmesi gerekliliği göze çarpmaktadır. Orta Kalkolitik Dönem'de karşımıza çıkan yeni yerleşim tiplerinden biri olan yamaç üzerine kurulmuş geçici yerleşim modeli Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi için birebir uymaktadır. Çanak çömlek buluntuları ışığında "koyu yüzlü açkılı mallar grubu içerisinde tanımlayabileceğimiz Avanos örnekleri, elde biçimlendirilmeleri, astar-açkı özellikleri, bezemeleri ve kap formları açısından Orta Kalkolitik döneme tarihlendirilen Güvercinkayası yerleşimi ile benzerlik göstermektedir. Bu nedenle Topraktepe ve Türkmenlik Tepesi buluntu yerleri yaklaşık olarak MÖ VI. binyılm sonu ile MÖ V. binyılm ilk yansı arasındaki bir zaman dilimi içerisinde değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

Bıçakçı, E., Altmbilek-Algül- B, Selma., Godon, M. (2007). Tepecik-Çiftlik. M. Özdoğan, N.Başgelen, (eds.), Anadolu' da Uygarlığın Douşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar Yeni Bulgular (s. 237-253). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Bıçakçı, E., Godon, M., Çakan, Y. G. (2012). Tepecik-Çiftlik. M. Özdoğan, N.Başgelen, P. Kunihold (eds.), *The Neolithic in Turkey* Cilt 3, (p.89-134). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınlan.

Çaylı, P. (2009). *Güvercinkayası 14 Numaralı Evin Çanak Çömlek Verilerinden Yola Çıkarak Yerleşme Düzeni ve Toplumsal Yapılanmanın Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

(2018) . *Güvercinkayası Orta Kalkolitik Yerleşmesi Depo kapları ve Depolama Alanlarının Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Esin, U., Bıçakçı, E., Özbaşaran, M., Balkan-Ath, N., Berker, D., Yağmur, İ., Atlı, A. K., (1991). Salvage Excavations at the Pre-Pottery Site of Aşıklı Höyük in Central Anatolia. *Anatolica* XVII: 123-176.

Gülçur, S. (2004). Güvercinkayası The Black/dark Bumished Pottery: General Overview. *TUBA-AR* 7, 141164.

Gülçur, S., Kiper, Y. (2009). Gelveri Yüksek Kilise 2007 Yılı Sondaj Çalışması. *Kazı Sonuçları toplantısı* 30/ 4, 285-296.

Hacar, A. (2019). Niğde İli Dağlık Bölgenin Orta Kalkolitik Dönem Buluntu Alanları. P. Çaylı, I. Demirtaş, B. Eser (ed.), Arkeolojiyle Geçen Yarım Asır: Sevil Gülçur Armağanı (p. 21-45). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınlan.

Mellaart, J. (1954). Preliminary Report on a Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey. *Anatolian Studies* (1954) 4, 175-240.

Özbaşaran, M. (2011). TheNeolithic on the Plateau. S. R. Steadman, G. McMahon (ed.), The Oxford *Handbook of Ancient Anatolia 10.000-323 B.C.E.* (p. 99-124.), New York: Oxford University Press

Özbudak, M. O. (2010). *Gelveri Kültürü.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

(2012). Kapadokya'da MÖ 6. Binyıl Kronolojisinin Kayıp Halkası. Gelveri Çanak Çömleği Üzerine En Son çalışmalar. *Colloquium Anatolicum* 11: 267-297.

(2016). *Koyu Yüzlü Çizi-kazı Bezemeli Çanak Çömlek Işığında Orta Anadolu'da Orta Kalkolitik'e Geçiş Sorunu.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özdoğan, M. (1993). Vinca and Anatolia: A New Look at the Very Old Problem. *Anatolica* XIX: 173-193.

(2019). Yeniden Gelveri. P. Çayh, I. Demirtaş, B. Eser (ed.), Arkeolojiyle Geçen Yarım Asır: Sevil Gülçur Armağanı (s. 447-467). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınlan.

Öztan, A. (2012). Köşk Höyük (1982-1991, 1995-2009). Dil tarih Coğrafya Fakültesi 75. Yıl Armağanı. Orhan Bingöl, Aliye Öztan, Harun Taşkıran (ed.)Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazılan (1936-2011) (s.195-202) Ankara: Ankara Üniversitesi

Tezcan, B. (1958). Aksaray Çevresinden Derlenen Eserler. *Belleten* XXII: 517-526

Todd, I. (1980). *The Prehistory of Central Anatolia I The Neolithic Period.* Paul Aström Förlag, Göteborg.

Toprak, V. (1998). Vent distribution and its relation to regional tectonics, Cappadocian Volcanics, Turkey. *Journal of Volcanology and Geothermal Research* 85, 55-67.

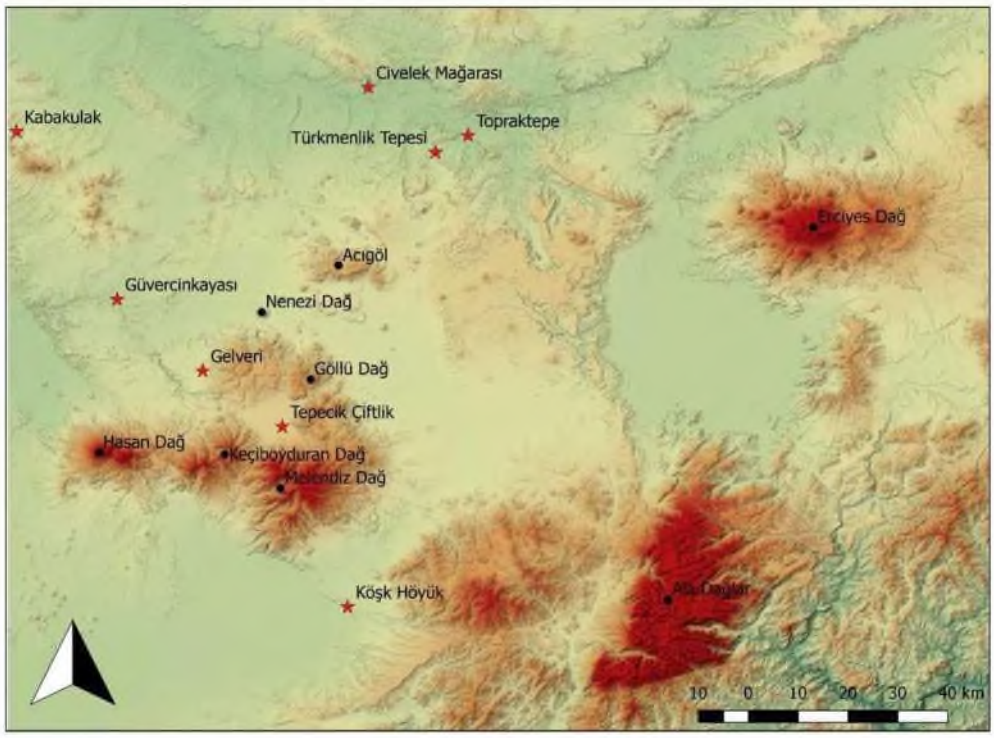
Schachner, A., Yenipmar, H., Gülyaz, M., Schachner, Ş. (1997). Die-Civelek Höhle in der Nahe von Gülşehir. Eine Neuer Prahistorischer Fundplatz in Zentralanatolien. Istanbuler Mitellungen 47, 9-38.

Schoop, U.D. (2005). *Das Anatolische Chalkolithikum. Eine chronologische Untersuchung zur vorbronzezeitlichen Kultursequenz im nordlichen Zentralanatolien und den angrenzenden Gebieten*. Urgeschichtliche Studien I, Remshalden, Verlag Bernhard Albert Greiner.

Summers, G. D. (1991). Chalcolithic Pottery from Kabakulak (Niğde) Collected by lan Todd. *Anatolian Studies* 41, 125-131.

e-ISSN: 2149-3871

ŞEKİLLER

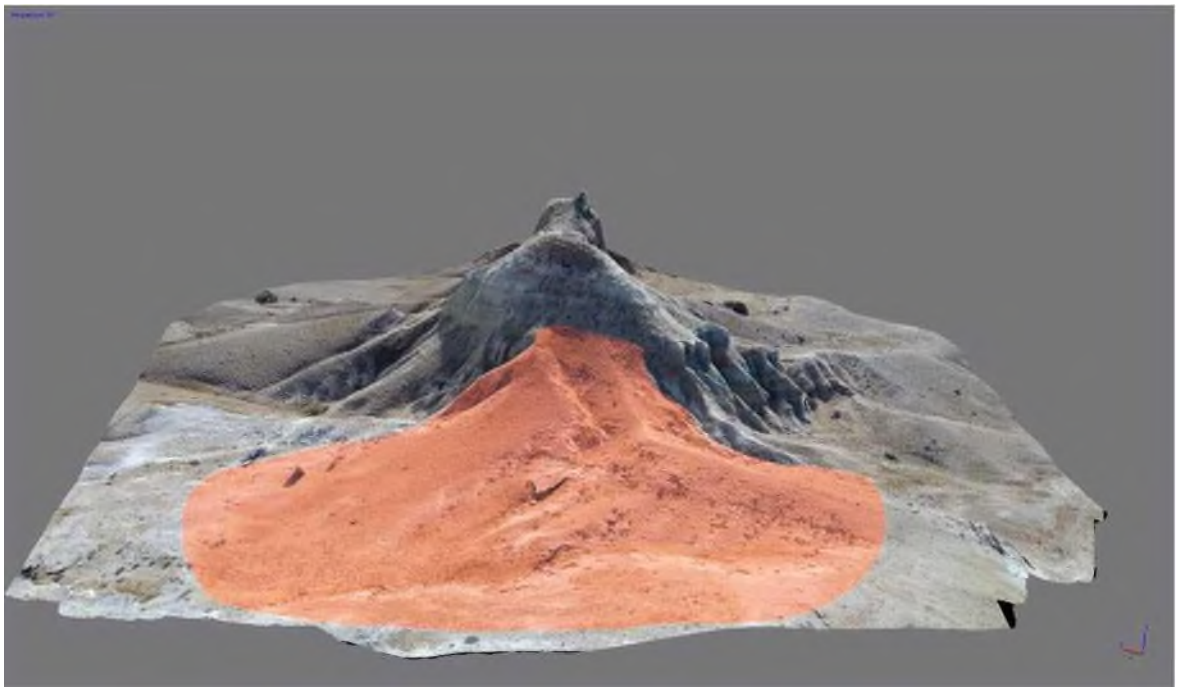

Şekil 1. Volkanik Kapadokya Bölgesi ve Metin İçerisinde Geçen Yerleşimler.

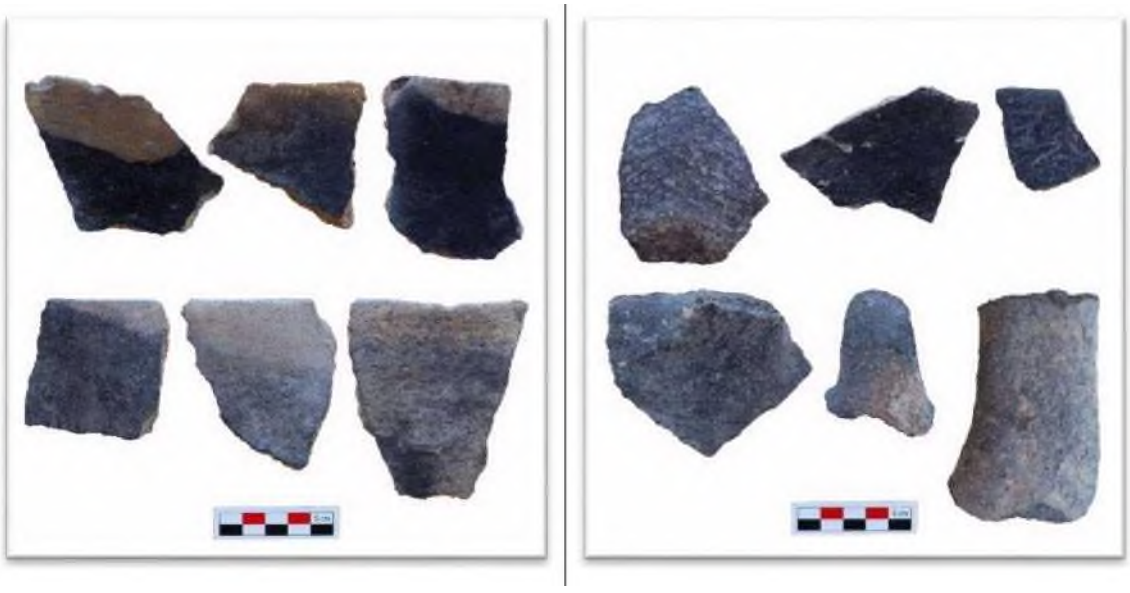

Şekil 2. Topraktepe.

e-ISSN: 2149-3871

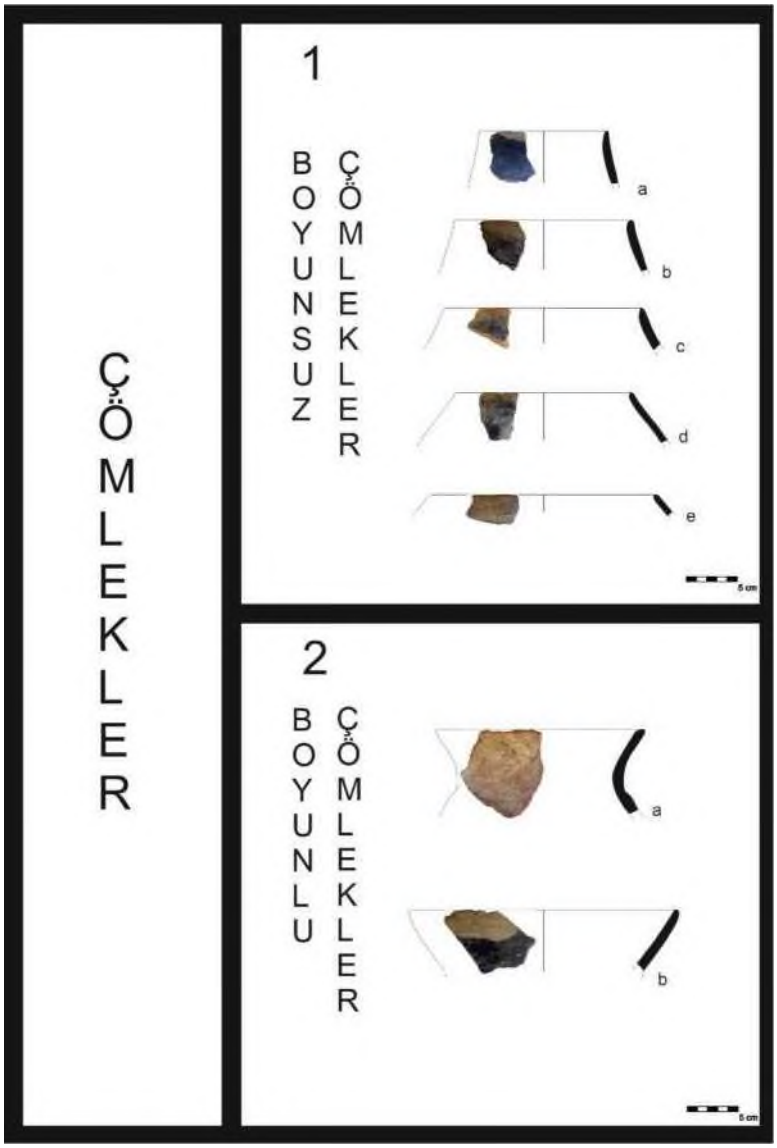
Şekil 3. Topraktepe Kuzey Eteği ve Arkeolojik Buluntuların Yayılımı.

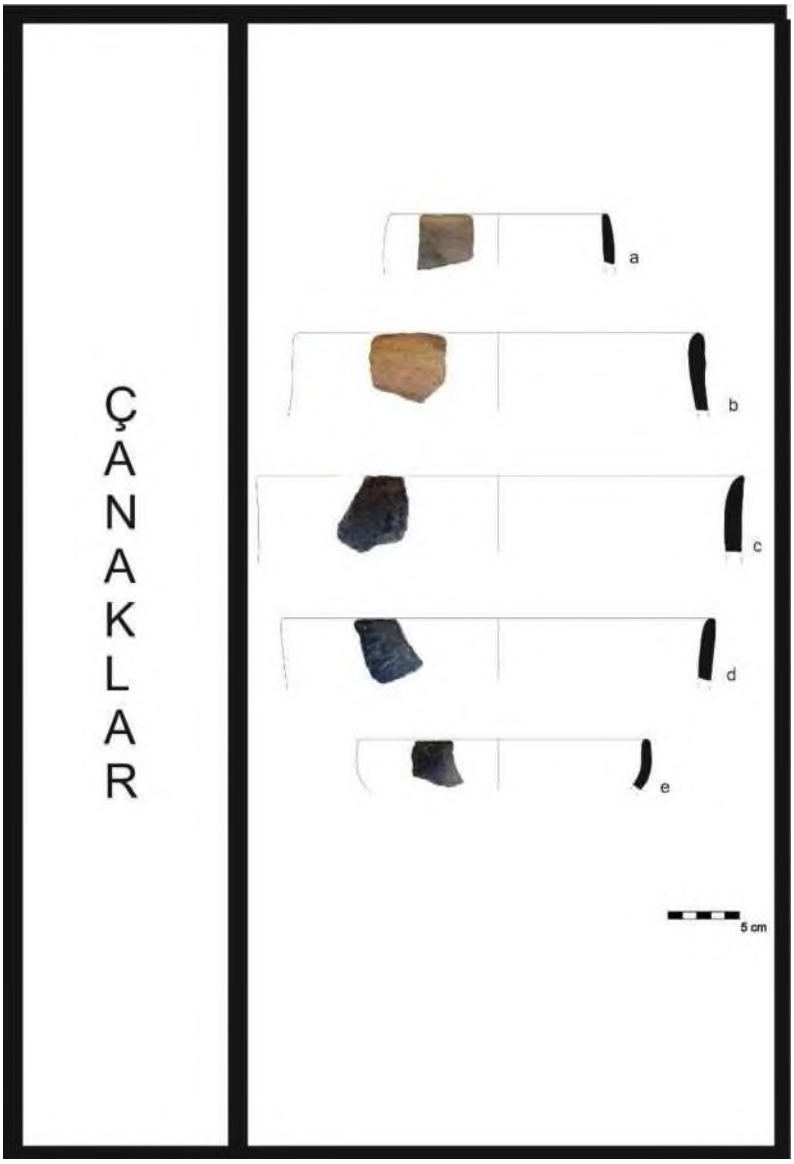
a **b**

Şekil 4. Topraktepe Çanak Çömlek Örnekleri (a. Kahverengi ve Gri Tonları, b. Siyah Renkliler).

e-ISSN: 2149-3871

Şekil 5. Topraktepe Çömlek Form Tablosu.

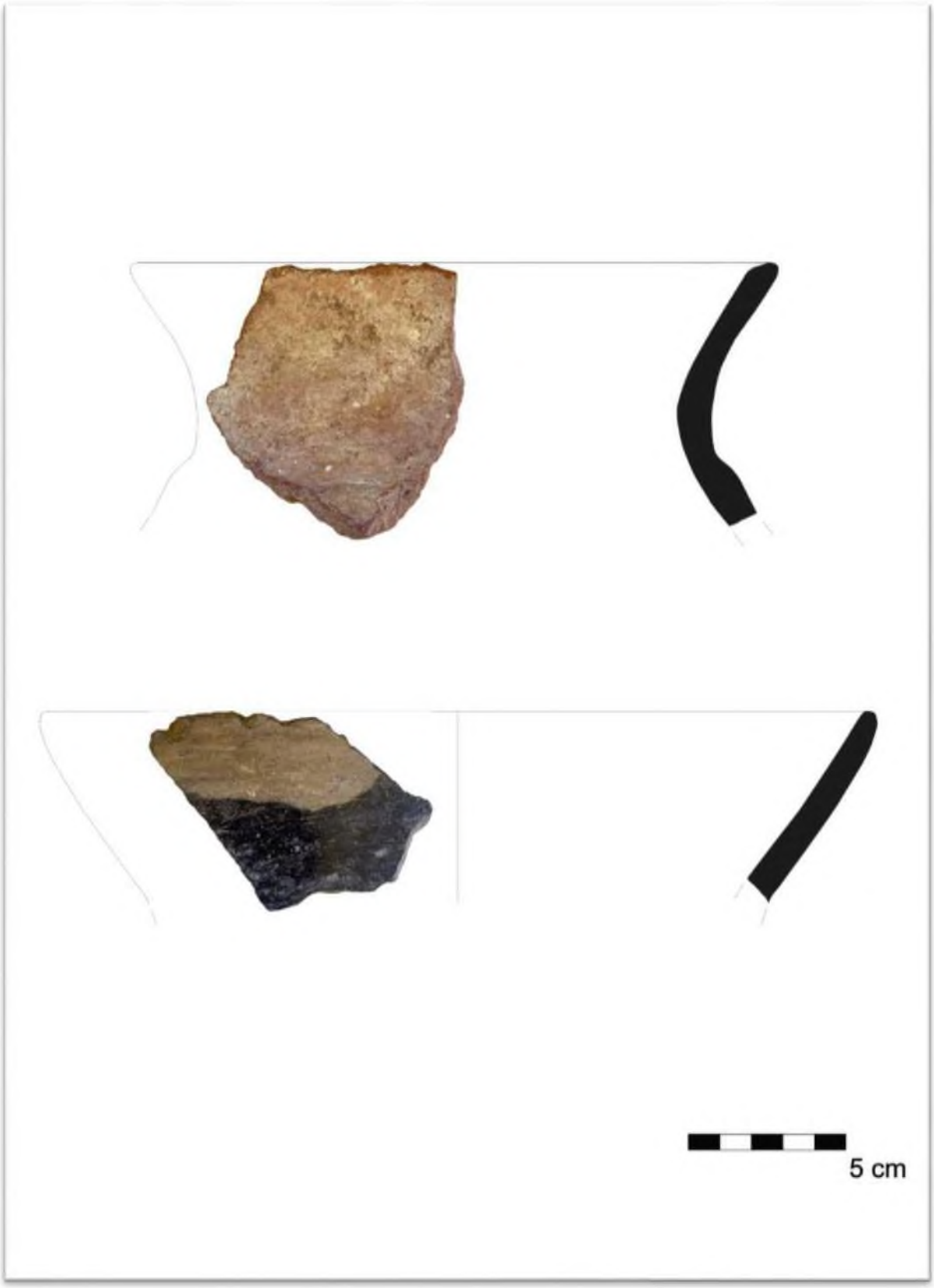
Şekil 6. Topraktepe Çanak Form Tablosu.

e-ISSN: 2149-3871

Şekil 7. Topraktepe, Boyunsuz Çömlekler.

e-ISSN: 2149-3871

Şekil 8. Topraktepe Boyunlu Çömlekler.

e-ISSN: 2149-3871

Şekil 9. Topraktepe Çanaklar.

Şekil 10. Topraktepe Nokta Bezekli Çanak Çömlek Örnekleri.

Şekilli. Topraktepe (sol) ve Türkmenlik Tepesi (sağ) Obsidiyen Çekirdekleri.

Şekil 12. Türkmenlik Tepesi.

Şekil 13. Türkmenlik Tepesi Çanak Çömlek Örnekleri.

Şekil 14. Türkmenlik Tepesi Nokta Bezekli Çanak Çömlek.

Şekil 15. Türkmenlik Tepesi Sunak.

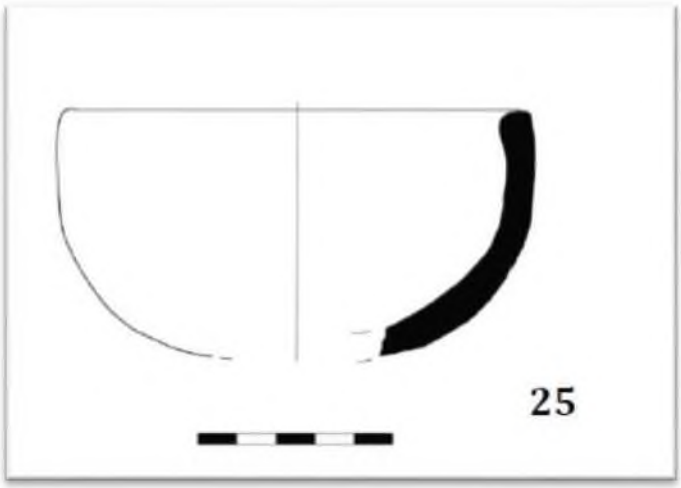
Şekil 16. Türkmenlik Tepesi Kaya Mezarı.

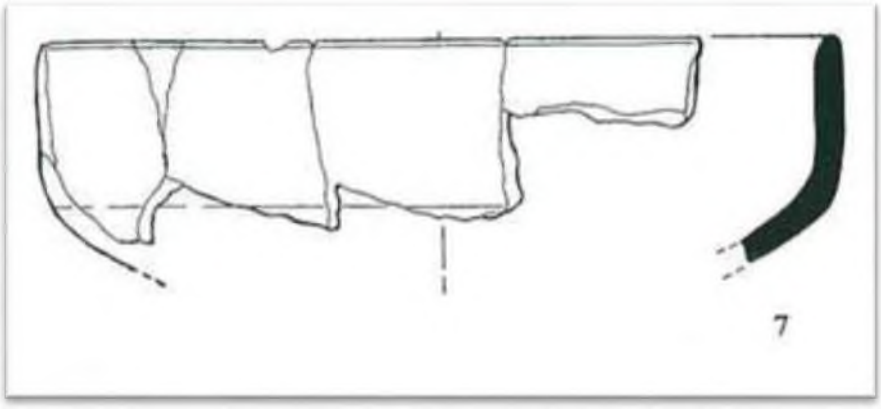
Şekil 17. Nevşehir-Avanos Karayolu Hattı.

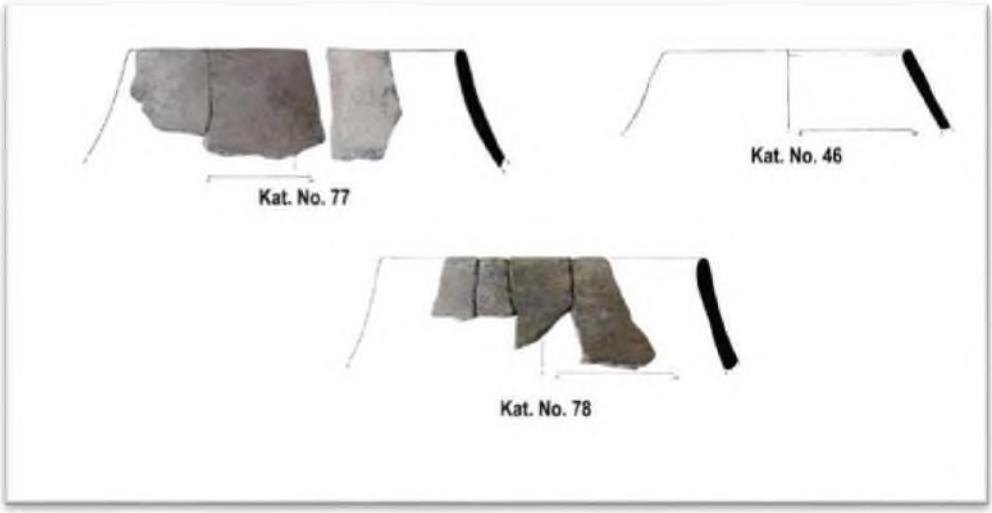
Şekil 18. Tepecik Çiftlik Dik Profilli Kâseler (Özbudak, 2016:191).

Şekil 19. Tepecik Çiftlik Dikleşen Kenarlı, Yuvarlak Gövdeli Kâse (Özbudak, 2016:192).

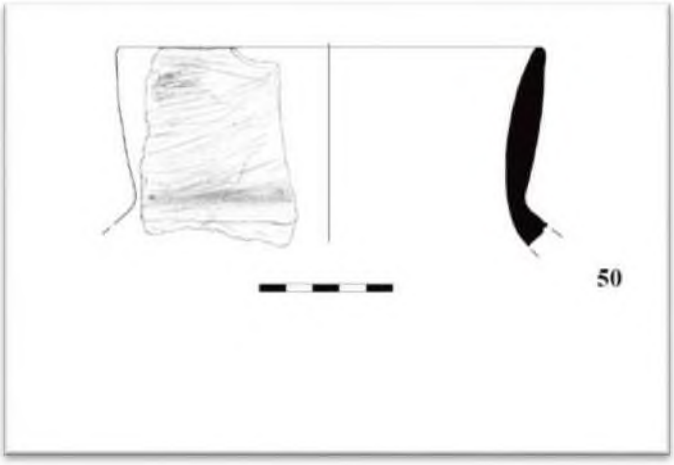
Şekil 20. Güvercinkayası Dikleşen Kenarlı, Yuvarlak Gövdeli Kâse (Gülçur, 2004:150).

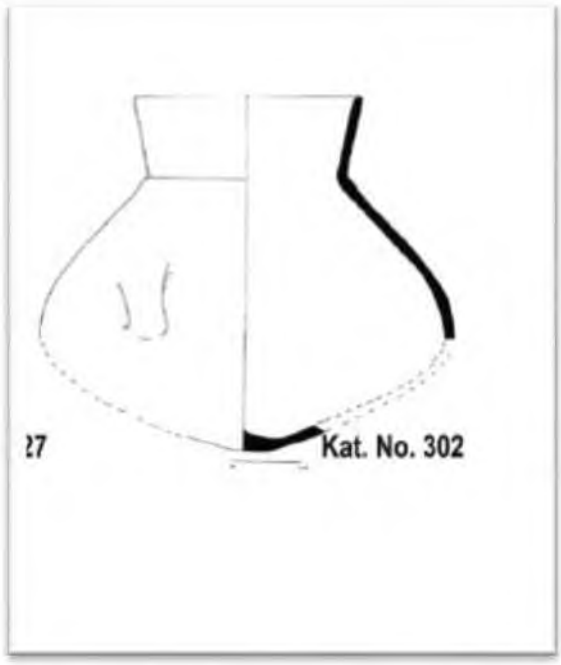
Şekil 21. Güvercinkayası Boyunsuz Çömlekler (Çaylı, 2018: 73).

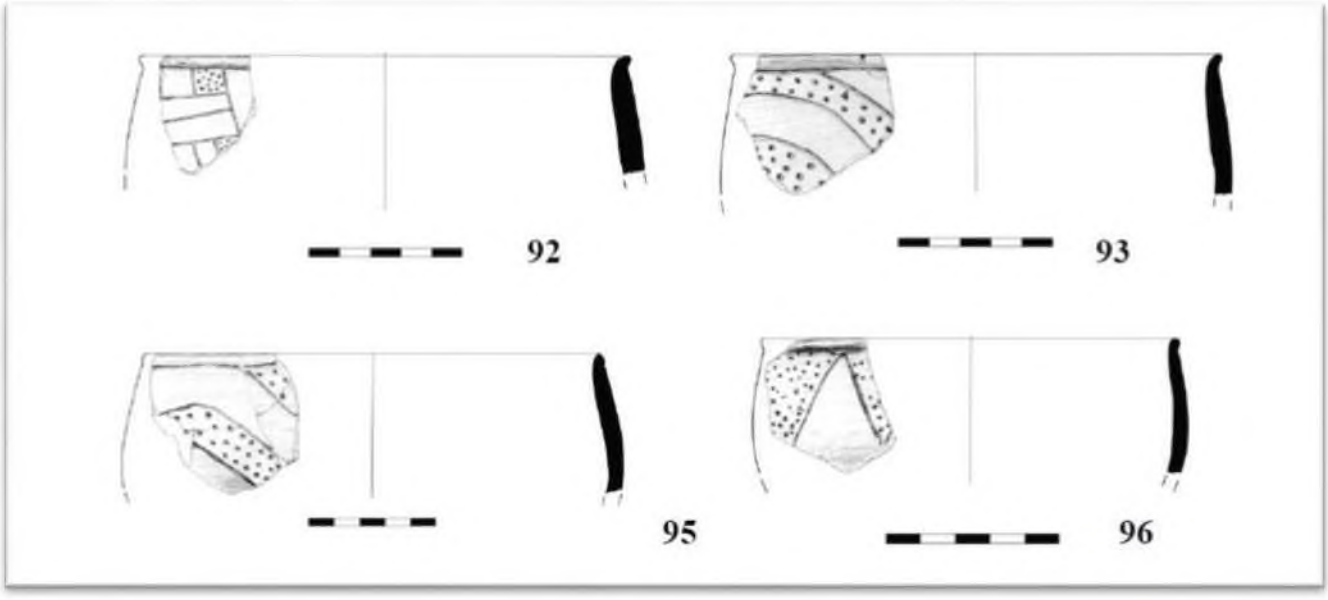
Şekil 22. Gelveri, Boyunlu Çömlek (Özbudak, 2010: 138).

Şekil 23. Tepecik Çiftlik Boyunlu Çömlek (Özbudak, 2016:198).

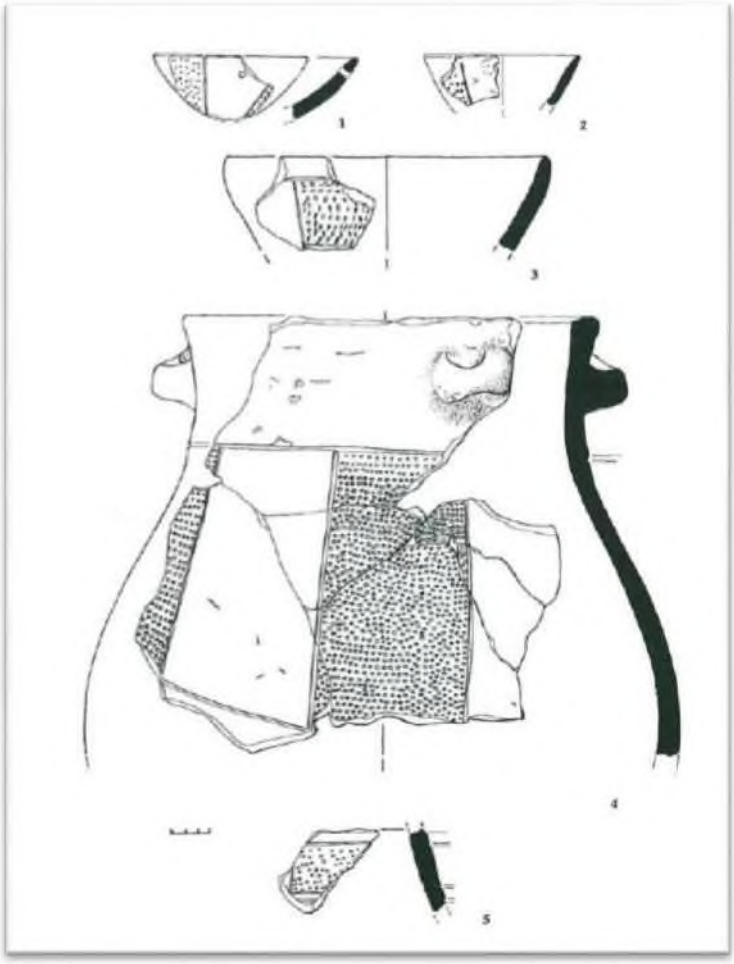

Şekil 24. Güvercinkayası Boyunlu Çömlek (Çaylı, 2018: 89).

Şekil 25. Tepecik Çiftlik Nokta Bezekli Örnekler (Özbudak, 2016: 205).

e-ISSN: 2149-3871

Şekil 26. Güvercinkayası Nokta Bezekli Örnekler (Gülçur, 2004:159).

e-ISSN: 2149-3871

EXYENDED SUMMARY

Purpose

Investigations on the earliest settled communities of the Volcanic Cappadocia Region are based on the westem part of the area which comprises Aksaray and Niğde provinces. However current limited information about the early prehistory of the Central Volcanic Cappadocia (Nevşehir province) derives from a few projects. The NENESU archaeological survey project was started in 2019 which aims to research on the earliest settled communities of the Central Volcanic Cappadocia. In 2020 survey season, two prehistoric sites were found in Avanos area. The main purpose of this article is evaluation of the archaeological material from Topraktepe and Türkmenlik Tepesi in order to get information on the early prehistory of the Central Volcanic Cappadocia.

Methodology

Topraktepe and Türkmenlik Tepesi are two prehistoric sites which are located in Avanos district. During the 2020 season of the NENESU archaeological survey project, the surface material from both sites which consist of pottery and lithics were collected systematicly. Whole material from Topraktepe and Türkmenlik Tepesi were analyzed and compared with the neighbour contemporary sites.

Findings

Archaeological findings from Türkmenlik Tepesi and Topraktepe are consist of potteıy and lithic materials. Pottery examples are comparable with the Western Volcanic Cappadocian prehistoric sites. Famous "Dark Faced Bumished Ware" pottery type is known from Gelveri (Aksaray), Tepecik-Çiftlik (Niğde), Köşk Höyük (Niğde) and Güvercinkayası (Aksaray). Türkmenlik Tepesi and Topraktepe contain same type of pottery fragments. Lithics examples are mainly obsidian. Flint was rarely used for both sites.

Conclusion and Discussion

In the light of the surface material, Topraktepe and Türkmenlik Tepesi are defined as the prehistoric seasonal camp sites. The landscape where both sites are located contain different water sources and green vegetation which provide proper conditions especially for the animal husbandry activities.

The studies on the collected pottery findings indicate the similarities with the Western Cappadocian prehistoric sites by means of the famous "Dark Faced Bumished Ware" pottery type. Topraktepe and Türkmenlik Tepesi pottery were evaluated by manufacture, surface characteristics, forms and decorations and all information indicate the similarity between Western Volcanic Cappadocian prehistoric sites; Gelveri (Aksaray), Tepecik-Çiftlik (Niğde), Köşk Höyük (Niğde) and Güvercinkayasr (Aksaray).

According to these similarities, the Avanos sites can be dated a time span between 6th Millennium BC and the first half of the 5th Millennium BC. Topraktepe and Türkmenlik Tepesi are the earliest sites for Avanos district.